

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

gazeta_zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Эм башында – от тышюуден бла сууланы кётюрюлгенлеринден кьорууланыу

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толун эркинлик келечиси **Юрий Чайка** видеоконференция халда бардыргъан кенгешге кьатышханды. Ушакъга РФ-ни граждан кьорууланыу ишлери, кыйын болумла эмда табийгъат кыйынлыкъланы хаталарын кетериу жаны бла министрине кьуллугъун толтургъан **Александр Чуприян** да чакъырылгъанды. Ол да бошдан туююлдо: кенгешде сёз СКФО-ну субъектлеринде от тышюуден кьорууланыу, суула кётюрюлген кезиуде кыйын болумладан сакъланыу кьошакъ мадарларын этиуню юсюнден баргъанды.

Ишчи тубешиуге дагыда Экология, технологияла эмда атом надзор жаны бла федерал службаны

Кавказда управлениясыны таматасы **Алан Цалиев**, Табийгъатны хайырлануу жаны бла федерал службаны Шимал-Кавказ регионла аралы управленияны башчысы **Наталья Ярмолич**, Рослесхозну Юг федерал округда Агъач мюлк департаментини начальниги **Пётр Костенич** да кьатышхандыла.

Юрий Чайка былтыр агъачлагъа от тышюу беш кереге азайгъанын айырып айтханды, анга уа РФ-ни Кьоркьуусузлукъ советини СКФО-ну субъектлеринде кьутуруп келген черекле бла табийгъат ёртенле салгъан хаталаны кетериу бла байламлы оноуларын толтуруу себеплик этгенин эсгертгенди. Ол айтханнга кёре, 2021 жылда башында айтылгъан кыйын болумланы кезиунде бир адам да ёлмегенди, артык улуу кьоранчла да

этилмегенди. Битеу да 12 миллион сомгъа заран тышююлгенди.

Президентни СКФО-да келечиси суула, от тышюу бла да не бола тургъанын халкыгъа алгъадан эмда терк билдириуню магъанасы уллу болгъанын, белгиле берген системаны айнытыргъа, ол кыйынлыкълардан сакъланырча

кьошакъ мадарла этерге, керекли кючлени бла ырысхыны жыйышдырыргъа керек болгъанын чертгенди. Регионланы оноучуларына халкыны бла жер-жерлени сууланы кётюрюлгенлеринден бла табийгъат ёртенледен кьоруулау жаны бла мадарла этерге буюргъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪАЙГЫРЫУ

Республика гуманитар болушлукъ жибергенди

Къабарты-Малкъар Донецк эм Луганск халк республикада жашагъанлагъа гуманитар болушлукъну энтта да бир жюгюн жыйгъанды. Бюгюн 100 тонна гуманитар жюк ары ашырылады.

Гуманитар болушлукъ республиканы предприниматель биригиуню эм уллу кёллю болмагъан адамларыны себепликлери бла кьуралады. Анга 10 тонна ун, 30 тонна гара суу, 20 тонна алма, 20 тонна жемиш-кёгет консерва, 20 тонна картоф, кийимле, биринчи керекке изленген затла киредиле.

Алгын республиканы Башчысы «муниципал сагъатны» чегинде Луганск эм Донецк халк республикалагъа гуманитар болушлукъ тапдырыугъа кьошулууну магъаналылыгыны юсюнден айтханды. **Казбек Коков** уллу кёллюлюк этмегенлери ючюн

Къабарты-Малкъарны инсанларына эм бизнесни келечилерине ыразылыгын билдиргенди. «Къабарты-Малкъар бирсилеге болушлукъ изленген кезиуде бир заманда бир жанында кьалмагъанды – ол бизни адет-тёре-

биздеди. Бизде кючлю граждан жамауат эм бола тургъан ишледе кесибизни борчубузну ангылау барды», - дегенди **Казбек Коков**.

Алгъаракъда КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков**ну буйругъу бла Донецкни эм Луганскны адамларына 40 тонна гуманитар болушлукъ жетдирилгенди, анда аш-азык эм биринчи кереклеге изленген затла болгъандыла, ол санда сабийлеге керекле. Регион жашагъан жерлеринден кьачаргъа тышген ЛНР-ден бла ДНР-ден 800 инсанлы алыргъа хазырды, сабийлеге реабилитация халлы соллу кьурарча эм республиканы школларында аланы окьутурча онглагъа кьаралады.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

«Къабарты-Малкъар Республика кьуралгъанлы 100-жыллыгына» эсгериу майдалны Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2022 жылны 14 февралында чыгарылгъан 14-УГ номерли Указы бла кьабыл кёрюлген жазылыу халына тюрлениуле кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. «Къабарты-Малкъар Республика кьуралгъанлы 100-жыллыгына» эсгериу майдалны Къабарты-Малкъар Республика кьуралгъанлы 100-жыллыгына» эсгериу майдалны юсюнден» 2022 жылны 14 февралында чыгарылгъан 14-УГ номерли Указы бла кьабыл кёрюлген жазылыу халына быллай тюрлениуле кийирирге:

а) биринчи абзацны жангыдан былай жазаргъа:

«Къабарты-Малкъар Республика кьуралгъанлы 100-жыллыгына» эсгериу майдалны (андан ары жалаңда «эсгериу майдал» деп жазылып кьаллыкъды) эки кесекден кьуралады – эки жанында да кыйырлары кепчюп тургъан, төгерегини диаметри 32 мм, колодкалары 29x25 мм (түп жанын да кьошуп) болгъан майдаллагъа. Майдал алтын бетлиди, кеси да латундан жарашдырылады.»;

б) экинчи эм ючюнчю абзацлада «эсгериу», «мутхуз бетли» деген сёзлени кетерирге;

в) бешинчи абзацны жангыдан былай жазаргъа:

«Майдал кьулакчыгыны бла гюрен кесегини болушлукълары бла төртгюл формалы колодкагъа кьошулады. Колодканы жанларында тешикле бардыла, аладан 18 миллиметрлик узун дарий журун ётдюрюледи, ол колодканы ич кесегин байлайды. Эсгериу майдалны кьумач журуну төрт тенг ёлчемли эн ыздан кьуралады: башындагы – кьаралдым кёкден бла акъсыл кёкден, ортасындагы – акъдан эмда төбендеги – жашылден.»;

г) алтынчы абзацха «бегитиу» деген сёзден сора «эсгериу» деген сёзю кьошаргъа.

2. Бу Указ официал халда басмаланган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**

Нальчик ш.,
2022 жылны 4 марты,
№21-УГ

КЪМР-ни 100-жыллыгына

Элни тутуругъу –
иш кёллю эм
хунерли адамлары

4 бет

Унутмау

Ариу тюрсюнлю
фахмуну иеси

Белгиле малкъар художник, Ингушетия Республиканы искусстволарыны сыйлы кьуллукъчусу **Бакувланы Къаншауну** жашы **Владимир туугъанлы** бу кюнледе сексен жыл боллукъ эди. Жарсыугъа, алгъаракъда ол арабыздан кетгенди.

9 бет

Эм башында – от тышюуден бла сууланы кётюрюлгенлеринден кьорууланы

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кенгешден сора Казбек Коков социал сетни юсю бла республиканы жамауатына Къабарты-Малкъарда не иш бардырылганыны юсюнден билдиргенди. Алайды да, «Экология» миллет проектге эмда кьырал программага кёре кёп тырлю мадарла этиледиле. Жагьаланы бегитиу, кёпюрле, башха гидротехника сооруженияла не халда болганларын билип туруу ючюн ведомстволар аралы комиссия кьуралганды. Анга Росприроднадзору КъМР-де управлениясыны, КъМР-ни Табийгьат байлыкьла эм экология министерствосуну, Запад-Каспийск бассейни сууланы управлениясыны жер-жерли бёлюмюню келе-

чилери киргендиле.

2022 жылда сууланы кётюрюлгенлерине кьажуу ишлеге эмда жагьаланы бегитиуге 52 миллион сомдан артыкь бёлюнюрюкдю. Герпегежни кьоруулар ючюн Хеу черекде, Малка сууну Прохладный кесегинде жагьаланы бегитиу, Нальчик сууну «Коммунальник» дачалы посёлкага бла Акъ-Суугьа жетген кесегинде, Черек сууну Псынабо элни эмда Май районну Октябрьское элини тийрелери бла ётген кесегинде суу ызланы теренирек этерге белгиленеди. Андан сора да, Бахсан сууну Тырнаууздагы ызын да кьазар мурат барды.

Былтыр да кёп иш тамамланганды. КъМР-ни табийгьат байлыкьла эм экология министерствосу Октябрьское элини бла Тырнауузу хатадан сакь-

лар муратда Черек эм Бахсан сууланы ызларын тап халга келтириу эмда терен этиу жаны бла ишлени биринчи кезиуон бардырганды, Заюковону кьоруулар ючюн да Бахсан сууну анга жетген кесеги кьоркьуу салмазча этилгенди. Герхожан сууда ырхы ыз тазаланганды. Эски Черек бла Тёбен Черек эллени араларында жагьаланы бегитген сооруженияла жангыртылгандыла.

Кенгешде дагыда агьацлагьа от тышген кезиуге (апрель-октябрь) регионла кьалай хазырланганларына да кьаралганды. Быйыл Къабарты-Малкъарда от тышюуден сакьланыугьа 34 миллион сом чакьлы бир бёлюрге белгиленгенди. Агьац тийреледе энчи мадарла этилгендиле, ол санда суула алынырыкь келле,

агьац жолла тохташдырылгандыла, адамла солурга суйген 300 тийре тап халга келтирилгендиле. Регионда агьац мюккеледе энчи брига-

дала кьуралгандыла, керекли техника да барды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ЭСЕПЛЕ

Битимлени айнытыугьа кьошумчулугьу уллуду

Россельхозараны Къабарты-Малкъарда бёлюмюнде бардырылган кенгешде ведомствону былтыргьы ишени эсеплерин чыгаргандыла эмда быйылга борчларыны юсюнден сёлешгендиле. Жыйылыугьа республиканы эл мюлк министрени орунбасары Мачраил Шетов да кьатышхан эди, деп билдиргендиле Россельхозараны бёлюмюнден.

Араны башчысы Хасанби Куржиев айтханыча, былтыр кюнню халы артыкь доюн болмагьанлыкьга аграрчыла ишни кёп жаны бла тирирек окьуна бардыргандыла. Сёз ючюн, мирзеулук эмда кьудору битимледен, тахта кёгетледен, жемишледен эмда картофдан бурунгу жылдан эсе аслам тирлик алгандыла.

Бёлюмню специалистлери борчларын бек тынгылы толтурадыла, республикада битимчиликни айнытыугьа кьошумчулукь этедиле, - дегенди Куржиев. - Сабанлада фитосанитария не халда болганына, урлукьланы качестволарына кьаралганлай турады. Бёлюм кеси да биопрепаратланы таллай тырлюлерин чыгь-

аруу бла кюрешеди. Терек бахчачылыкьда, эл мюлк производствода кьармашханлагьа консультацияла бериледиле. Специалистлени себепликлери бла сабанлада заранлы кьурткьумурсхаланы эмда аурууланы жыйыла барыулары тыйылганды. ГОСТ-ну излемлерине

келишмеген урлукьланы себиуге чек салынганны себепли тирликге карантинни излемлери жаны бла сёз айтырчакь туюлду.

Бёлюмню башчысы анда «Цифралы мони-

рашдырылган урлукьланы эмда биопрепаратланы юсюнден кёплеге билдирим умутда сынам халда сабанла кьуралгандыла. Биопрепаратланы юсюнден айтханда уа, ала быладыла: «Гумат+7», «Саулукьлу тирлик», «Псевдабактерин 2Ж», энтомофагла («Габробракон» эм «Трихограмма»). Энтомофаглага былтыр сурам бек уллу болганды. Аны

сылтаун Куржиев сабанлада мамукь совка деген кьумурсха жайылганында кёргенди. Бёлюмде информа-

ция-консультациялы пункт ачылганды, анда «Бахчачылыкь ара» кьуралганды эмда тыкен ишлеп тебирегенди. Анда уа Россельхозараны белгиси бла тынгылы урлукьла, семиртгичле, биопрепаратла да сатып алырга боллукьду. Соорулары болганлагьа аны специалистлери тынгылы жууапла бериледиле. Ведомствону лабораториялары аккре-

Хасанби Куржиев бёлюмню борчларын да туура этгенди «Цифралы фитомониторинг» эмда «АгроСемЭксперт» программаланы сингдирим бошарга, районлада бёлюмледе урунган специалистлеге урлукьчулукьдан бла битимлени кьорууладан семинарла эмда мастер-классла бардырып тийрерге умутла болганын билдиргенди. СМИ бла байламлыкьла кьураугьа да тийишли магьана бергенди.

Ахырында Мачраил Шетов ведомствону ишине багьа бергенди, регионну агропромышленность бёлюмюню эмда битимчиликни айнытыугьа аны жанындан уллу кьыйын салынганын да чертгенди. Ызы бла кьауум специалистни Эл мюлк министерствону сыйлы грамоталары бла саугьалагьанды. Хасанби Куржиевге уа Россейни АПК-сыны Сыйлы ишчиси деген ат берилгенин билдиргенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ЭРИШИУ

Ашха усталыкьларын кёргюзтгендиле

Кёп болмай Нальчикде «Жаш профессионалла» деген VI регионла аралы чемпионат ётгенди. Анга кьытышханла орта билим беруу учрежденины майданларында кеслерин тырлю-тырлю компетенциялада сынагьандыла. Биринчи компетенцияда тогьуз модуль берилгенди. Аны чеклеринде онеки сагьатны ичинде сегиз ашарыкь хазырларга керек

болганды. Экинчи кесегине уа жети модуль жетгенди. Мында да оналты сагьат бла жарымга жыйырма сегиз пирог жарашдырылганды.

Чыгарылган эсеплеге кёре Элбрус районну регион колледжини келечилери Къазийланы Танзиля бла Жаппуланы Амина «Аш хазырлаучу» бла «Осетин хычинле» номинациялада ючюнчю жерлеге тийишли

болгандыла. Кьызла кьуанч халда диплом эм доммакь майдалла бла саугьалангандыла.

Ала жетишимлери ючюн усталары Отарланы Сакинатха бла Мурачаланы Лейляга эм колледжини таматасы Отарланы Мухтарга ыразылыкьларын билдиргендиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ОНОУ

Соруула кёп болгандыла

Кёп болмай КъМР-ни жарык-ландыруу, илму эмда жаш тёлую ишлери жаны бла министри Анзор Езаов Нальчикни 23-чю номерли орта школунда ата-анала эм педагогла бла тубешгенди. Анда сёз жуукъ заманда сахарны 1-чи номерли гимназиясына тынгылы ремонт этиуню юсюнден барганды. Тубешиуге министрствону бла департаментни специалистлери эм башхала къатышхандыла.

Ушакъны кезиунде ата-анала бла педагогла аланы жарсытхан соруула бергендиле. Ол санда жуукъ заманда гимназияны окуучуларына башха мектепде дерсле къалай бардырыллыкларын, жылы аш бла жалчытыу къалай къраллыгын билерге суйгендиле эм башха затлагъа эс бургандыла.

Планнга кёре 1-чи номерли гимназияны келечилери окуу жылны тёртюнчю кесегинде 23-чю номерли орта школгъа кечерикдиле. Мектепге тынгылы ремонт этилип, мюлк-техника мурдору жангыртылып быйыл август айда бошалыргъа керекди. Алай бла

гимназиячыла экинчи окуу жылны ёз учрежденияларында башларгъа боллукъдула.

Эсге сала айтсакъ, гимназия 1961 жылда ишленгенди. Жарым ёмюрню ичинде анга бир кере да тынгылы ремонт этилмегенди.

Республикада иги кесек мектепни жангыртыргъа эм ишлерге белгиленеди. Сёз ючюн, Нальчикде

«Восточный» микрорайонда 1500 сабийге школну къралушу кыстау барады. Дагыда юч-тёрт жылны ичинде сахарны 5-чи, 17-чи 28-чи номерли орта школларына эм башхалагъа да тынгылы ремонт этилликди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ТЮБЕШИУ

Жюреклени кьозгъагъан мудах эсгериуле

Бу кюнледе малкъар халкъны бушуу кюнуне аталгъан жыйылыула республиканы кёп школларында, китапханаларында да баргандыла. Ол жаны бла республикалы Б.Пачев атлы сабий китапхананы юлгюге келтирерге боллукъду. Аны директору Светлана Хатуева бла таматаны орунбасары Лариса Яхтанигова жыл сайын мартта бардырылган бушуу эсгериуле улуу кёллу болмадыла. Шахар школлары окуучуларын чакъырып, ала бла белгили жазуучулары, журналистлени, ол жылланы юслеринден хапар айтырыкъланы тубешдиредиле.

Бу жол анда сабийлеге кечгончюлюкню кыйынлыгъыны, малкъар

халкъны, башха бизнич халкъланы да ол сынаудан къалай ётгенлерини юслеринден КъМР-ни Жазуучуларыны союзуну правленини орунбасары Беппайланы Муталип, КъМР-ни Журналистлерини союзуну правленини таматасы Шауаланы Разият, поэт Мусукаланы Сакинат хапарлагъандыла.

23-чю номерли школну сабийлери, устазлары бла келип, сургюню юсюнден кёп жангы зат билгендиле. Эшитгенлери аланы кёллерин такъыр этгенлери уа, сабийлени сезим байлыкъларын кёргозтгенди. Аны бла бирге ала ол кыйын болумлада да таулу халкъ кесини адет-тёресин сакълап, таза

ниетин кёргозтюп, урунууда къаты болуп, атын иги бла айтдыргъанын, анда беш адамыбыз «Социалист Урунуу Жигити» деген сыйлы атха, орденлеге, майдаллагъа тийишли болгъанларын, заман кыйынлыгъына да къарамай, элден-элге жюрюп окугъанларын, билим да алгъанларын билгендиле

Шахарны 18-чи номерли школунда уа окуучула бла тубеширге Къулийланы Къайсын атлы Малкъар кърал драма театрны актрисасы Алтууланы Халимат, назмучу Мусукаланы Сакинат эмда «Нюр» журналны художниги Оракъланы Мариям келгендиле. Сабийле Сакинатны бу тамыгъа жазылган назмуларын окугъандыла,

сахна оюнга кёргозтгендиле, жырлагъандыла. Аны бла бирге экранда малкъар халкъны бушуу тарыхына жораланган кинофильмге къарагъандыла, Къулийланы Къайсын кеси окугъан назмулагъа, аны жашауну юсюнден оюмларына тынгылагъандыла. Назму айтыуда Алтууланы Халимат да айырмалы болганды. Ол школгъа терк-терк келип, сабийле бла тубей тургъаны себепли, окуучулада да анга ыспас этгенле кёп эдиле.

Ары келген ата-анала, дерсден бош болгъан устазла, школну директору да, халкъыбызны кёрген кыйынлыкъларын жюреклери бла ётдюрюп, ол заманладан шартла келтирип, тубешиу хайырлы да, жылыуу да болганды. Аны малкъар тилни устазлары Османланы Фатима бла Насыппланы Мариана бардыргъандыла.

Белгилерчады, быллай тубешиуле сабийлени, игини, аманны юсюнден билимлерин ёсдюре, дерс бола, ана тилибизге, миллетибизге эслерин бёлдюредиле, аны тарыхына сансыз къарамазча этедиле.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат. Суратны ОРАКЪЛАНЫ Мариям алганды.

Эл мюлк

Консерва заводла тири кърмашадыла

Республикада ишлеген консерва заводланы бары да былтыр битеуда 134 миллион условный банка продукция жарашдыргъандыла. КъМР-ни Эл мюлк министрствосунда белгилегенлерине кёре, аны бла ала бурунгу жылны кёрюмдюзю эки процентге артыгъы бла толтургъандыла.

Консерваланы арасында 43 процентни томат паста алады. Аны асламысын заводла уллу чыкырлагъа куюп, бирси регионлада предприятиягъа ашырадыла. Алада уа аны мияла орунлагъа бёлүп, тюкенлеге кеслери суйген ат бла саладыла. Бизде чыгарылган пастада крахмал, консервантла, бояула жокъдула, аны себепли анга сурам уллуду, дегендиле КъМР-ни эл мюлк министрствосунда.

Саулай айтханда уа, 2021 жылда Къабарты-Малкъарда тахта кёгет эмда жемиш консерваладан 310 миллион условный банка чыгарылганды. Бу жаны бла бизни республика битеу СКФО-да биринчи жерни алады.

Юй кьанатлыланы жайыуу бла кюрешгенлеге онгла

Бизни къралда юй кьанатлыланы жайыуда иш къалай болганыны эмда эпизоотология сферада халны юсюнден сёлешгендиле Россейни Эл мюлк министрствосунда. Кенгешни министрни орунбасары Андрей Разин бардыргъанды, анга регионлада АПК-да оноу этиу органланы, Россельхознадзору, бизнесни эмда илмуну келечилери къатышхандыла. Ол санда КъМР-ни

эл мюлк министрни орунбасары Мачраил Шетов да бар эди.

Жыйылыуда айтылганыча, арт жыллада бёлүм иги айный барады. Мюклени битеу тюрлюлеринде былтыр тауукъ этден (союлмагъан ауурлукъда) 6,72 миллион тонна чыгарылганды, жумуртхаладан а 44,9 миллиарды жыйылганды. Быйлыны биринчи айында статистика да куюандыргъанды: бу кезиуде 523 минг тонна эт жарашдырылганды. Тенгешдирип айтханда, ол былтыр январьны кёрюмдюзюнден 9,4 процентге кёбюрекди.

Бююннге баш борч - ол кёрюмдюзю азайтмай ишлеудю. Аны ючюн а ауруула (бегирек да кесекле) жайылмазына кёз-къулакъл болуп турургъа, ветеринария жумушларына качествене да игилендирирге керекди. Андрей Разин айтханнга кёре, бююнлюкге болумну хатасы жокъду.

Кърал оноучула мюклени тауукъ балала бла жалчытыуну юсюнден да сёлешгендиле. Жыйылыуда айтылганыча, аланы ёсдюрюуу бла кюрешген предприятияны онгары игиди, ишни андан да тынгылы къраргъа тыйгыч жокъду. Аны бла бирге мюклени инкубаторгъа салыргъа жараулу жумуртхала бла толуракъл жалчытырча тыш къралла бла оноулашыуу барады.

Сабанчылагъа – иги кесек ахча

Быйыл Къабарты-Малкъарда кезиулу жаз башы сабан ишлеге 294 миллион сомдан аслам бёлюнюрюкдю. Аны юсюнден КъМР-ни Эл мюлк министрствосуну пресс-службасындан билдиргендиле.

Алай бла сагъынылган кезиуде тийишли ишлеге федерал бюджетден 2 794 миллион сом берилликди. Республика да кесинден 14,7 миллион сом къошарыкды. Ахча комплексли агротехнология ишлеге – мирзеу, къудору, картоф, мал ашла эм башха битимле ёсген жерлени игилендириуге къротыллыккъды.

Черек районну юсюнден айтханда, быйыл кюзлюкге 3140 гектар бёлюнгенди. Андан мирзеуге нартох – 2010, чеплеу -200, картоф-500 эм силослукъл нартох 430 гектарда ёсдюрюллюкдю. Аграрчыла айырмалы урлукъла, семиртгиле бла 90 процентге жалчытылыннгандыла. Энци техника да жюз процентге ишлерге хазырды.

Аны бла бирге кюзлюкде будайгъа, рапсха эм арпагъа 1200 гектарда семиртгиле салыннгандыла. Энтта да 1650 гектарда тийишли ишлени тамамларгъа керекди.

Бусагъатда мюклеле жазлыкъл мирзеуну чачып кюрешедиле. Урлукъл минг гектардан асламгъа салыннганды. Аны бла бирге мюклени барысында да 30 минг гектардан асламда кюзлюкге семиртгиле да куюладыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат бла. КУРДАНЛАНЫ Сулейман хазырагъанды.

КЪМР-НИ 100-ЖЫЛЛЫГЫНА

Элни тутуругузу — иш кёллю эм хунерли адамлары

Хабаз эрттегили тау эллери-бизден бириди. Аны 1865 жылда Огъары Малкърдан кечюрюлген Созарукъланы, Уяналаны, Улбашланы, Аппайланы, Ёзеланы, Боташланы, Гошийланы, Саранайланы, Тебеланы, Джангуланланы эм башха тукъумланы келечилери кырагандыла.

Совет власть Хабазда Терк халкъланы 1918 жылда 16 февральда эм 15 мартда Пятигорскде бла Владикавказда бардырылган экинчи съезди бошалгандан сора тохташдырылганды. Элден ары Таумырзаланы Юсюпню келечи этип ийген эдиле. Ол артха кыайтхандан сора, Хабазда тюрлениуле башланадыла, эллилеге жерлени юлешип тебирейдиле. Болсада ол иш алай тынч бармаганды. Серебряковну башчылыгын-

дырыу жаны бла ишлени тирилтирге себеплик этедиле. Ол кезиуде элде комсомол бириги да кыраланды.

1931 жылда коллективизацияны кезиуонде Хабазда «Дружба» колхоз кыраланды, анга Догучаланы Кёккёз башчылык этгенди. Партиячыла бла комсомолчула эллилени ичинде жангы жашауну мурдорларын ангылатыу жаны бла ишни бардырып тургандыла. Аны хайырындан, окъуй-жаза билмегенле азайгандыла, партиягъа, комсомолгъа кирирге суйгенлени саны ёсгенди, эл мюлк тири айнып тебирегенди. Артда, башда сагъынылган колхоз кёрюмдюлери бла бир кезиуде республикада алчыладан бирине саналганды.

Ол заманда мюлкге Улбашланы Рамазан таматалык эт-

ишли болгандыла. 1939-1941 жыллада Къызыл аскерни атла бла жалчытханлары эм кёп жылланы ичинде ара мюлкде ахшы урунганлары ючюн Хатукаланы Жаштуу бла Хусей, Кульчаланы Рамазан, Аппайланы Рамазан бла Къасым, Мокъаланы Хажийусуф, Жангоразланы Абу кырал саугъала алгандыла. Ол кезиуде Улбашланы Рамазанны Эл советни председателине айыргандыла, КЪМАССР-ни Баш Советине депутат этгенди эм ВКП(Б)-ни область комитетине сайлагандыла.

Отузунчу жылланы ахырында, Улбаш улу элге башчылык этгенде, кёп ахшы тюрлениуле болгандыла, партия эм комсомол ячейкала адамла бла тийишлисича ишлегенди. Эл мюлкню айнытырга, халкыны кыолайлыгын игилендириу-

кёре хазырлагъанбыз аны. Эл советге тюрлю-тюрлю жыллада Тетууланы Аслан, Бёзюланы Абидат, Мусукланы Рамазан, Улбашланы Малик, Къайгъырмазланы Сарбий, Мутчаланы Фатима, Уяналаны Ибрагим, Чеченланы Алий, Богъатырланы Елена, Мутчаланы Борисбий, Къайгъырмазланы Казбек оноу этгенди. Бююнлюкде жержерли администрацияны таматасы Тюбейланы Маринады.

Хабаздан битеу республикагъа, ол угъай эсе, дунягъа окъуна атлары айтылган адамла чыкыганларын белгилерчады. **Аппайланы Аскер Макарович** таулулары арасында филология илмулары биринчи докторуду, КЪМКЪУ-ну малкър кафедрасында ишлеп турганды. Ана тилни айнытыуу улуу кыошумчулук этгенди. Ол, кырачай-малкър тилни диалектерине эм башха темалагъа жоралап беш улуу иш эм ана тил бла байламлы бир ненча монография да жазганды.

Абшаланы Тахирни жашы Магомет битеу дунягъа белгили геофизик алимди. Ол физика-математика илмулары докторуду, профессорду. Совет Союзну кырал премиясына тийишли болганды, Россей Федерацияны илмусуну сыйлы кыулукъчусуду. Магомет Тахирович буз уруудан кыорулагъан шёндогюлю технологияланы кыраганды, ата журтлу радиометеорологияны айнытыуу, Россейде эм тыш кыраллада буз ургандан сакълау службаланы кыуаргъа улуу кыйын салганладан бириди.

Тюбейланы Юсюпню жашы Исхакъ республиканы Правительствосунда эм башха жуаплы кыулукълада урунуп турганды, жыйырма жылны уа КЪМР-ни Социал жаны бла жалчытыу министрвосуну таматасыны биринчи орунбасары болуп ишлегенди. Исхакъ Юсюпович 1944 -1957 жыллада репрессияланы сынаган малкър халкыны реабилитациялау гъа документлени жарашдыруу гъа улуу кыйын салганды. Аны ол заманда халкъ ючюн кыайгырып этген иши бююн да унутлмаганды. «КЪМР-ни социал жаны бла жалчытыуу сыйлы ишчиси» деген даражагъа тийишли болганды.

Мусукланы Тахирни жашы Алий 2014 жылдан бери Кыбарты-Малкър Республиканы Правительствосуну Председатели болуп ишлейди. Ары дери Алий Тахирович республиканы экономиканы айнытыуу министри болуп турганды, башха жуаплы кырал кыулукълада да жетишимли урунганды. Ол «Ата журтну алында кыйыны ючюн» экинчи даражалы орденни майдалы бла саугаланганды. КЪМР-ни сыйлы экономистиди.

Хабаздан дагъыда КЪМР-ни сыйлы артистлери **Мамучиланы Кемал** бла **Тетууланы Анатолий**, физика эм математика илмулары доктору **Хучиналаны Бузжигит**, белгили суратчы **Занкишиланы Ибрагим** эм башха белгили адамла чыкыгандыла.

Басмагъа **АЗРЕТЛАНЫ Хасан** хазырлаганды.

Жангылык

Пособияланы ёлчеми ёсгенди

Быйылны 1 февралындан башлап борчлу халда социал страхованиягъа кёре теленген ахчаны ёлчеми 8,4 процентге ёсгенди. 2022 жылны биринчи февралына дери тохташдырылган эмда ай сайын берилген телеуле жангыдан тергелгенди.

Алай бла бир кере берилген страховой телеуно бек улуу ёлчеми 117 722,96 сомну туттады.

Ай сайын берилиучо страховой телеуно ёлчеми уа толу календарь айгъа 90 517,14 сом болады.

Бу тюрлю телеуле иште ачыганлагъа, усталыкъларына кёре ауруу тапханлагъа, неда адам ёлгенден сора страховой телеуно алырга эркинлиги болганнга бериледи. Пособияны ёлчеми иш хакыны орта эсебине эмда иште ачыганына, тапхан аурууна кёредди. Ачыганына бла аурууу ауурлугун медико-социал экспертизаны бюросу тохташдырады, деп билдиргенди. Социал страхование фондну КЪМР-де регион бёлюмюню пресс-службасындан.

Люба АДИЛОВА.

да акъ гвардиячыла эм бандит кыаумла, кыра халкыгъа тынчылык бермей, юч жылны ичинде болган ырысхыларын сыйырып, тонап айлангандыла.

1920 жылда кызыл аскерчиле, ол санда хабазчыла Улбашланы Рамазан, Томайланы Рамазан бла Хаджи-Мурат, Догучаланы Кёккёз, Байрамукъланы Солтан, Тюбейланы Мухтар да элге кирип, акъланы кыалган -кыулганларын кыстайдыла.

Хабазда власть тохташдырылганда сора эл совет да кыраланды, аны башчысына Байрамукъланы Солтанны саладыла. Андан сора элге Глашланы Махти, Жеттеланы Магомет да оноу этгенди.

1922 жылда элде школ ачылады, ары сабийледен сора абаданла да журюп тургандыла. Аны бла окъуй-жаза билгенлени саны бир кесекге ёсгенди. Болатланы Идирис элни мектебинде биринчи устаз болганды, артда ол ишни аны жашы бардырганды. 1923 жылда элде партия ячейка ачаргъа оноу этиледи, ары Томайланы Хаджимурат, Улбашланы Ахмат, Къайгъырмазланы Жагъафар, Аппайланы Къасым, Улбашланы Сарбий киредиле. Тийишли хазырлануу ишле бардырылгандан сора эл совет да ишлеп тебирейди, Хабазны даражасы да кётюрюледи. Тюрлениуле элде маданият эм жарыкълан-

генди. Социалист эришиуде болдурган ахшы кёрюмдюлери ючюн а, ол Битеуроссей ара толтуруучу комитетни (ВЦИК) президиумуну сыйлы грамотасы бла саугаланган эди.

Белгилерча шарт: 1933 жылда Эл советлени араларында бардырылган битеуроссей конкурсну кёрюмдюлерине кёре, Хабаз эм игилени санына киргенди. Аны бла байламлы Битеусоюз эм Битеуроссей толтуруучу комитетлени президиуму бир болуп, хабазчылагъа ахча саугъаны кыуанч халда бергенди.

Башда айтханыбызча, Хабазны колхозу республикада эм уллуладан бирине эм жерлерин, малларын да кыйыматлы хайыранган мюлкге саналганды. Улуу Ата журт уруш башланырны алында элни 257 гектар сюрюсю, 1591 гектар чаллыкъ жери, 2500 тууары, 18 000 кыойлары, 1000-ден аслам аты эм санап саны болмаган тауукълары, башха юй кыанатлылары да болгандыла. Колхозну кесинде сют эм бишлакъ завод ишлегенди. Битеу республикагъа белгили Ауар-Сыртдан сора да, Ёнгешли жайлыкъ да Минги тауну этегине жетгинчи дери 3000 гектарда хабазчыла малла кютгенди, жылкыларын кечиндиргенди.

Колхозну атлары Москвада ВДНХ-да бардырылган Битеусоюз кёрюмюнде бир ненча кере бийик саугъалагъа тий-

ге улуу кыйын салганланы атларын хабазчыла бююн да унутмагандыла.

Уруш башланганды Хабаздан Ата журтну кыоруларгъа 200-ден аслам жаш кетгенди. Кызауатда кёрюзтген жигитликлери ючюн Бёзюланы Ахмат, Тюбейланы Хаким, Томайланы Хажимурат, Улбашланы Ахмат, Ибрагим, Хабиж, Айтекланы Хажий-Ахмат, Какуйланы Магомет, Гузеланы Азрет, Къожукъланы Махти, Ботталаны Якуб улуу кырал саугъалагъа тийишли болгандыла. Урушха кетген хабазчыланы 100-ден асламы Ата журтларын жаудан кыоруулай жан бергенди.

1956 жылда хабазчыла кёчгюнчюлюкден кыайтып башлайдыла, 1957 жылда февральда «XX партсъезд» атлы колхоз кыурайдыла. Аны председателине Тюбейланы Нухну, партия ячейканы таматасына -Улбашланы Ахматны, Эл советни башчысына уа Къайгъырмазланы Кёккёзно саладыла. 1960 жылда колхозну мурдорунда кыойла жайган совхоз кыраланды. 1990 жыллада Хабазны овцесовхозунда 20 000 кыой, 300 тууар, эки жюз ат эмда башха ууакъ аякылы малла болгандыла.

Хабазны тарыхы байды, бу материалда битеу шартланы, элни жигитлерини атларын сагъынырга онг болмаганы баямды. Биз жаланда кыолубузда болган кыагъытлагъа

Пенсия фонд

Сабий бла тургъан кезиу стажгъа киреди

Законнга тийишлиликде, тишируу сабийге кыараган кезиу урунуу стажына киреди, пенсия балларына кыошулады эм пенсиясын тохташдырганда эсепге алынады. Аны ючюн керекли шартла сабийле туугъаныны юсюнден ЗАГС-дан, аналыкъ капиталны алганына, Президентни указына кёре этилген телеулеге кёре жыйыладыла. Аллай информация байламлыкыны хайырындан Пенсия фонд проактив халда 4,7 миллион тишируу лицевой сётларына жангы шартла кыошханды. Ол себепден дистанционный амал бла заявление жазылганындан сора тохташдырылган пенсияланы саны ёсгенди.

Эсгертиу: ананы стажына бала туугъанындан сора 1,5 жыл киреди, ол 2,7 пенсия коэффициент бередди. Экинчи сабий бла тургъаны ючюн коэффициентле 5,4 боладыла, ючюнчю эм тёртюнчю балагъа кыарагъаны ючюн а – 8,1. Алай бла тёрт баланы анасына 24,3 коэффициент жыйылады, бююнлюкде ол жыл санына кёре пенсиягъа чыгъаргъа тамамды. Тишируу сабий тапханындан сора 1,5 жылны сакъламай иште чыгъаргъа суйсе, анга пенсияны тергегенде эм хайырлы коэффициентле саналлыкыдыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Башлануу

Ол 1942 жылда Тёбен Чегемде тууганды. Анасы Малкърланы Зухра андан эди. Анга эки жыл жете-жетмез, малкър халкыны кечюргенлеринде, юйор Шимал Къзахстанда Павлодар областыга тышгенди. Кыйын жер эди. Ары тошгенледен, башха жерле бла тергенде, ауушхан иги да кеп болганды. Бютюнда сабийле бла къартла. Алай бла Владимир къырк сегиз юйорде жангыз сабий болуп, сабий даурга, кюлкюге, жилауга тансык жерлешлери, аны бирден бирге ётдюрюп, жашау умутларын юзмезге кюрешгендиле.

Болсада жюреги юйюне тартдырып, артха кыйтханды. «Сокъуранамыса?» – деп соргъанымда, Володя: «Ол акыл да келе турганды, не хатасы боллукъ эди, кыйналсам да, Москвада кылып, архитектор болсам? Мен ол тюрлю усталыкыны да бек жаратама. Кеси кюлум бла атам, кесими юйлерибизни да ишлегенме. Алай адам кыдары болмагъан жерде тохтамайды», – деген эди.

Андан сора Бакку улун аскер борчун толтургъа чакыргъандыла. Эки жылдан артха кыйтып, ол Нальчикни бир кыауум учреждениясында художник-оформитель болуп ишлеп башлаганды. Сёз ючюн,

харлада (Челябинск, Ижевск, Москва) кинотеатрланы, школланы, маданият юйлени жарашдыргъанды. Ол излемлени юслери бла Бакку улу кыабыргъалада сурат этиу, мозаика, чеканка бла да кюрешгенди, ол жаны бла усталыгын ёсдюргенди.

1998 жылда аны Россейни Художникле союзуна алгъандыла. 2002 жылда уа, анга алтмыш жыл толгъанда, ишлерини биринчи кёрмючю болганды. Махтау излемеген художник, усталыгы иги да бишгинчи, ашыкмагъанды аллай затха. Жюзле бла живопись суратлары, иги кесек башха ишлери болгъанда да,

рын, костюмланы эскизлерин да ол этгенди. Ызы бла ол Ингуш миллет театрда Саид Чахкиевни пьесаларына кёре салынган «Террор», «Час луны» деген эм башха спектакльлени салыуга кыатышханды.

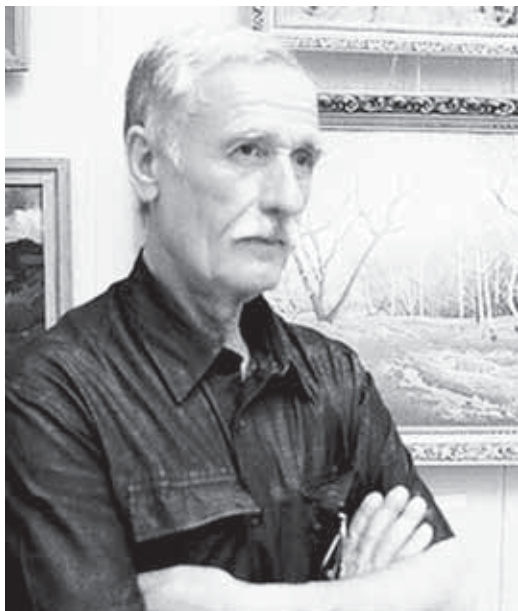
2004 жылда Ингушетияда аны энчи кёрмючю болганды. Анга «Ингушетия Республиканы искусстволарыны сыйлы кыуллукъчусу» деген даражалы ат да ол заманда берилгенди. Экинчи жыл а ол «Кавказда мамырлыкны кючлеу» деген эсгеру майдалга тийишли болганды.

Баккуланы Владимир кеп жылланы ичинде Къулийланы Къайсын атлы Малкър кы-

налары да анга кёре», – деген эдим. Борис, жукъ да айтмай, бурулуп кетгени сейир кёрюнген эди манга. Артдаракъ бир кюн мастерскойда тургъанымлай, ким эсе да гитара согъуп жырлагъанын эшитеме. Ол а Борис. Музыка шуёх этгенди бизни. Кеп билген адам эди ол, кеп окъугъан».

Актёр, режиссёр Амурбек Гобашиев бла шуёх эди Володя. Ол да, Борисге ушап, ишин билген, интеллигент адам. Кеп жылланы Москвада ишлеп турганды. Бек сейир адамладан бири, назмула окъуп башласа, эрикмей, сагъатла бла тынгылап туурса.

Бир кере шуёхлукъну юсюнден айта, Володя: «Мухамед Кипов (художник) бек кыаршыларымдан эди. Жаш заманымда бир жыйылыуда жаныма тиеди да, жюрегим кыйналып, туруп кетип кыалама. Юч кюнден Художестволу фондха келсем, эшик юсюнде сюелип тура эди. Бийик кеси да, узакъдан кёрюне. Мени эслегенлей, аллыма келип: «Володя, кечгинлик бер, мен терс эдим. Юч кюн болады былайны сакълагъаны аны айтыргъа», – деген эди. Андан сора биз бир бирибизни

УНУТМАУ

АРИУ ТЮРСЮНЛЮ ФАХМУНУ ИЕСИ

Белгили малкър художник, Ингушетия Республиканы искусстволарыны сыйлы кыуллукъчусу Баккуланы Къаншауну жашы Владимир туугъанлы бу кюнде сексен жыл боллукъ эди. Жарсыуга, алгъаракъда ол арабыздан кетгенди.

кинотеатрлада ол заманда боллукъ киноланы юслеринден уллу афишала этгендиле. «Победа» кинотеатрда ол затха

Володя жууаплы болганды.

1978 жылда уа аны ишлерге РСФСР-ни Художестволу фондуну бизни республикада бёлмюне чакыргъандыла. Бош алай угъай, конкурсдан ётюп.

Усталыгын ёсдюрюу

Анда ишлеген жыллары Бакку улуга бир да магъаналы болгъандыла. Кёрмючлеге кыатышып башлагъанды. Аны бир кыауум ишлери регион, зоналы, битеуроссей, тыш кыраллы экспозициялада да жер тапхандыла. Музейлени ишчилери, энчи коллекционерле да кеслерини художестволу сурат хазналарына кыошарга излегендиле Владимирни суратларын. Бусагъатда ала бизни республикадан тышын-

ол атын иели кёрмюч бла айтдырыргъа уялып турганды, нёгерлери ол ишни кыолга алгынчы. Алай эди табийгаты – менсиниу деген кенг эди художникден. Андан арысында ол быллай кёрмючлени хар беш жылдан этгенди.

Кинода бла сахнада

1995 жылда бизни республикада, асламысында Чегем аузда, «Дорога на край жизни» деген аты бла кечгюнчюлюкге аталгъан художестволу-документли кино алыннганды. Баккуланы Владимир аны художник-постановщиги болганды. Аны режиссёру, сценаристи Рубен Мурадян эди. Володя бла анда ойнагъан Къулийланы Борис сценарийни жаратмагъандыла, аны жангыргырга, тюзетирге тышгенди. Ол заманда москвачы режиссёр Борисден кыагъыт алгъанды, ол иши ючюн ахча алмазгъа айтдырып. Алай иш ахчада

рал драма театрны тамата художник-постановщиги болуп турганды.

Шуёхлары

Бакку улу кеп адамла бла шуёхлукъ жюрютгенди. Аны юйюнде, мастерскоюнда да эшиклери жабылмагъандыла. Кеси ариу ниетли, тюз адам болгъаны себепли жыйганды тегерегине шуёхларын.

Аладан бири, художник артык сый берген КъМР-ни, КъЧР-ни да халкъ поэти Зумакулланы Танзиля болганды. Аны бир ненча суратын жазганды ол. Кеси айтханнга кёре, кимни суратын ишлесе да, ол аны бла ушагъын бардыргъанлай турганды, сурат битгинчи. Ол ишлеге кёре, жылыулу эди эки бийик фахмулу адамланы ушакълары.

Башха шуёх уа Россейни сыйлы артисти Къулийланы Борис эди. Ала бирге иги кесек спектакль салгъандыла. Башлагъан а «Артутайдан» этгендиле. «Бизни Шауаланы Тахир танышдыргъан эди, – деп эсгере эди Владимир. – Борис манга: «Сахнада юч бир бирге ушамагъан юй сюелирге керекдиле. Сен аны кыалай эталлыкъса?» – деп соргъан эди ол кюн. Мен а: «Бири – бай, экинчиси – жарлы, ючюнчюсю уа интеллигент болсуна. Юйлерини, кыабакълары, ху-

мастерскоюна жюрючюле болгъан эдик. Ол чамны сюйген адам эди, шуёхлукъну да багъасын билген».

Дуниягъа сёзю

«Жюрегинде Аллахынг, башынгда патчахынг болмай жарык кыйынды!» – деген художник жашаубузну жарык бетлерин ачады чыгъармачылыгында. Аны суратларындан сейир жарык боялу гюлле, кюн чууакълыгы жайгъан ариулукъну арасында – халкыбызны белгили адамлары: поэтле Мёчюланы Кязим, Къулийланы Къайсын, Шахмырзаланы Саид, Зумакулланы Танзиля, Байзулаланы Алий, Геккиланы Магомет, Руслан Семенов, актёрла Махийланы Зоя, Къулийланы Борис, сурат коллекционер Хаджиланы Даниял, художникни жашау нёгери жырчы, композитор Асанланы Кулина, художникле Мухамед Кипов бла Абайланы Виктор, сора сюрюн жолунда атасы бла анасы, кеси...

Сурат художникни дунягъа сёзюю дейдиле. Алай эсе, Баккуланы Владимир бизни бла шош ушагъын бардырады, суратланы бир жанындан аны жылыулу ауазы эшитиледи, жарык, сабийча, ышаруу сезиледи.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ажайып жолну аллы

Ол ары чырмаусуз жюрюп туруп онгланы да эсге алып, Алексей Моисеевич школну директорундан тилеген эди, жашха чырмау болмасынла деп. Алай бла эки жылны ары жюрюп, кеп затха юйренгенди Бакку улу. Школну бошагъанлай а, устазы тюзетип, ол заманда Нальчикде ачылгъан художник-оформительлени экижыллыкъ курсларына жюрюгенди.

Устазы Володя андан ары да усталыгын ёсдюрсөйгенди. Аны алда Ленинградда кеси ишлеп тургъан Живописьни, скульптураны эм архитектураны И.Е. Репин атлы институтуна ийгенди. Анда конкурс асыры уллудан, тыш жерден келген жаш экинчи турдан ары ёталмагъанды. Сора Москвагъа келип, экзаменлерин да жетишимли берип, Архитектура университетге киргенди.

да музейлени фондларында сакъланадыла – Калмыкияда, Россейде кырал музей фондлада, Англияда, Германияда, Сирияда энчи иеледе.

Художестволу фондда ишлеген заманында Володя кеп тюрлю сапарыш толтурганды. Ол санда тюрлю-тюрлю ша-

туйюл эди, тюзлюкде эди. Володяны эскизлерине уа режиссёр эс бургъанды, жаратханды ала.

1996 жылда Малкър драма театрда Тёппеланы Алимни «Артутайын» сала туруп, Володяны ары чакыргъандыла, спектакльлени декорацияла-

Мыйыны тинтиулери

Алий кеп жылланы ичинде СССР-ни Илмула академиясыны Биология физиканы илму советинде «Нейрон in vitro» илму секцияны ишине тири кыатышханды эмда 1989 жылдан 1992 жылга дери аны председатели болганды. Аны башчылыгында «Возбудимые клетки в культуре ткани» деген биринчи эмда экинчи битеусоюз симпозиумла кыралып бардырылгандыла. Алагда нерва клеткала бла байламлы тинтиулени бардырган уллу алимле бла специалистле кыатышхандыла. Аллаи симпозиумлага кере Алийни редакторлук этиую бла чыгарылган илму ишлеге бизни эм тыш кыраллада алимле да уллу эс бургандыла.

Махтаууланларыбыз

Аны жашауу медицина эди

Быйыл 12 мартда медицина илмуланы доктору, СССР-ни Илмула академиясында Биологическая физика клетки институтну нейромедиатор системаланы лабораториясыны башчысы болуп турган Чубакъланы Рамазанны жашы Алийге 80 жыл толлук эди. Жарсыуга, фахмулу таулу алим жашаудан замансыз кетгенди, элли жылында. Болсада битеудуния илмуда ыз кыйганды.

Чубакъ улу жюзден артык илму иш, эки монография басмалаганды. Алада ачыкланган шартлагга таянып, шендю психиатрия эм неврология бла байламлы тинтиу ишле бардырыладыла.

Москвада «Илму» китап басмада 1992 жылда Чубакъланы Алийни «Биогенные амины и развитие мозга» деген уллу монографиясы чыкканды. Ары аны адамны мыйысы бла байламлы кеп жылланы бардырган тинтиулери ачыкланган шартла киргенди. Арта мыйыда тюрле ниулени сылтауларыны концепциясыны мурдору алагда кере кыралганды.

Рамазанны жашы Алийни башчылыгында кеп кандидат диссертацияла хазырангандыла эмда жетишимли кыоруулангандыла. Кеп жылланы ичинде алим халкыла аралы симпозиумлага, илму конференциялага да кыатышханлай турганды. Италияны, Великобританияны, Францияны, АБШ-ны, Канаданы эм башка кыралланы да атлары айтылган алимлери бла байламлык жюрютгенди.

Жарсыуга, кеп жылланы дайымда сынаула бардырып турганы, аяусуз ишлегени аны саулугун тозуратхандыла. Кыйын ауруу кысха заманы ичинде жашауун юзгенди. Белгили алимни хурметине Черек районну Огъары Жемтала элини орта школуна Чубакъланы Рамазанны жашы Алийни аты аталганды.

Къадар

Огъары Жемтала Чубакъ улу тууган элиди. Халкыбызны ёхтем жашы дей, элде, жамауатда кеп тёлюлеге дери атабаба ызын игилик бла айтдыра келгенден уллу насып кыйда! Хар элли уа тарых ызы аллай адамланы кыаласы бла белгитилди.

Огъары Жемталаны алып кыарасак, ол 1939 жылда энди кыурала башланн

ган эл эди. Бир жаны бла жер такырлыкдан, экинчи жаны бла ариу жерледе жангы жашау кыурар ючюн, Чубакъланы Рамазан Огъары Малкърны Шканти, Кюнлюм деген эллеринден келген адамла бла бирге Жемталаны кюнчыгыш жанында юй тюрп салган эди. Алай Уллу Ата журт уруш, ызы бла уа кечгюнчюлюк ариу жашауу бузган эдиле.

Ол жарсыулу жыллада 1942 жылда мартда Чубакъланы Алий тууады. Алай, ата жылыуу, тышде кёргенча, узакъ кете, андан ёксюз кыалады. 1944 жылда уа Алийни анасы Рахимат юч ууакъ сабийи бла кечгюнчюлюкге атланады.

Чубакъланы Алийни эгечи Ксаналаны Арзият айтханнга кере, Кыргыстанны Фрунзе областыны Ивановский районуну

эллерини бирине тышген эдиле. Жангы жерде, танымаган адамланы ичинде жашау этген не заманда да тынч тюрпюлю. Кечгюнчюлюк азабы абызыратхан ёксюзлени анасына уа бегирек да. Сабийлерин этек тюрпюне жыйып, олтуруп жилип тургандан хайыр болмазлыктын ангылаган Рахима кундюз колхоз чюгюндюр бахчада ишлейди. Ахшам кырангысы бла юйге келсе, сабийлерине азыкчык мажарады, юслерине-башларына кыарайды. Юй жумушланы бошп тынчайым десе уа, танг белги бергенин кере. Неда болсун, сабийлерин ачжалангач этмей ёсдюреди.

Арзият кыарындашы Алий сабийлигинде окъуна башхаладан айырмалы болганын чертеди: «Биринчи классда бир кыргызылы тишируу окъутханды Алийни. Аны бла тышюп сураты да бар эди... «Билеме, сен алим боллукса... Алай болуп, санга барсам, саугага чай берирмисе?» – деучю эди. Аны сёлзлерин бир унутмаучу эди кыарындашым. Гитче заманчыгында окъуна адамла бек сюе эдиле Алийни, аппам да, бизникиле да аны артык кере эдиле...»

Жаланда бешлеге окъуганды

1950 жылда биринчи кере кыргызы школга окъуга келген жашчыккыны къадары кеп таулу сабийлени къадарындан башха тюрпю эди. Сабийледен бек гитчелери болганына да кыарамай, эрке ёсген жаш болмаганды. Гитчелигинде окъуна анасына, эгчлерине да билеклик этерге кюрешгенди. Бир кесек кыары алган сабий жашчык анасына чюгюндюр юлюшюн ишлерге да болушханды. Эгчлери бла бирге отха, сууга да кыармашханды. Аны бла бирча кюншу

элде орус школга жюрюгенди, жаланда бешлеге окъуганды.

Алай бла Кыргыстанда Алий беш класс окъуп бошайды. Малкър халкы башына эркинлик болганды деген хапар а кенден-кенг жайылып тебирейди. 1956 жылда Рахимат сабийлери бла Огъары Жемталага кыайтады. Рамазан ишлеген юйню жангыртып жангы жашау этип башлайды. Алыкы элде школ болмаганы себеппи, окъуга итиниюлюккери болган сабийле Тёбен Жемталаны школуна жюрюйдюле.

Рахима жашыны ариу кылыккылы болганына, иги окъуганына кыуанып жашаганды. Ол уллу адам боллугуна ишксиз ийнанганды. Аны себепден болур эди, Алий окъуун андан ары ёс-

дюрюрге, жашауун адамланы саулукларына сакылау бла байламлы этер умутта 1960 жылда Орджоникидзе шахарда кырал медицина институтха киреди.

Таулу жаш институтта да айырмалы окъуганды. Профессорланы, доцентлени лекцияларына эс буруп тынгылаганды. Практика дерслеге тири кыатышады. Хар неге да юйренирге, билим алырга шендю онг барды, арта уа кеч болур деп, элли жаш заманын зыраф оздурмаганды. 1966 жылда институтну айырмалы бошаганына шагъатлык кыагытын кыолуна алган эди.

Алий окъуун андан ары ёсдюрюр мурат бла анасындан, эгчлеринден да ыразылык алып, аспирантурага кирерге ара шахар Москвага келеди. Аспирантурада окъуй турган заманында Совет Армияда кыллук этерге чакырылады. Кремлевский курсантланы саулукларына кыараган врач да болуп, борчун да намыслы толтурады. 1970 жылда аспирантураны бошاپ, илму диссертациясын жетишимли кыоруулап, медицина илмуланы кандидаты деген ата тийишли да болады.

Илмуга кыошумчулугу
Мыйыны бла адамны башха саныны клеткаларыны байламлыкларына медицина илмуда медиаторла дейдиле. 1970 жылдан башлап ёлюп кеттигин Алий адамны мыйысы кыалай ёсгенин, бирле акылы толу, бирле акылдан кем нек тууганларын тинтгенди. Аллаи саусузлагга

кыалай болушурга боллукду? Мыйы хар жаны бла да бир кибик тап айныр ючюн не затла себеплик этедиле? Бу иш кеси аллына барыпмы турады? Аллаи кыйын соруулагга хазыр жууапла жокъ эдиле. Врач жаш тинтиуле бардырып башлайды. Ол жыллада бардырган илму ишлери доктор диссертациясына киргенди, аны жетишимли кыоруулаганды.

Биология илмуланы доктору Анатолий Бровко бла РАН-ны Биофизика институтуна таматасыны илму жаны бла орунбасары Ирина Масулис таулу алим мыйыны тинтиулери бла илмуну айнытханын чертгенди.

Чубакъланы Алий 1989 жылдан 1992 жылга дери Пушкино академгородокда, СССР-ни Медицина илмуларыны академиясыны Биофизика институтунда мыйыны тинтген уллу илму лабораторияга башчылык этгенди. Бир кюнюн да бошуна иймей, арымай-талмай, эрикмей медицина тинтиуле бардырганды. Аланы юсюнден илму статьяла, монографияла жазганды. 1992 жылда аны «Биогенные амины и развитие мозга» деген монографиясы басмадан чыкканды. Ол бюгюннге дери арталлыда тинтилмеген медицина соруулары ачыклаган, битеу дуния медицина илмуга уллу кыошумчулугу болган ишди.

Анасын бир кезиуде да унутмаганды

Жазычу Бегийланы Абдуллах бла Алий жууукъ жетедиле, аны себепли поэт кеп зат биледи Чубакъланы юйюрлерини юсюнден. «Алий тууган элин бек суйгенди, анасына да тансык бола эди. Сора ишлеген институтундан кетип, эллине кыайтырга умут этгенди. Ол заманда профессор Громова Алийни анасы бла тюрпюшип, ачык ушакъ этген эди. Жаш Пушкинода кыалады. Анасы да анда бир кыауун заман жашаганды, кепле бла шуёллук жюрютгенди. «Анда не зат сейир эди?» – деп сорганымда, «Урчукъ ийрген бек хычыуун эди! Кесинги фатарыны эшигини кыатында сюелип, урчукну эниш этажлагга жиберип, алай терк эте эдим халыны!» – деп жууаплаганы эсимдеди...» – дейди ол.

Боташланы Хусей да бир сейирлик зат айтханды: «Барама бир кере Москвага, Алийге кыайтама... Анасы ауушханлы терт-беш ай ётген эди. Жау ийис чыганды. Бюгюн байрым кундю, бир жау ийис этдирейим деп, платада табага чеплеу жау кыюп... Локумла эталмаса да, жау ийис чыгарганды. Ол кюн эсиме келсе, бюгюн да ыспас этеме анга. Анасына керти жаш болганды. Сабийлери уа Москвада туугандыла, анда ёсгенди. Алай юйюрлеринде тауча болмаса, орусча сёлешген жокъ эди. Сабийлери бизден эсе иги билгенди ёз тиллерин».

Алий Гуппойланы Захида бла юч сабий ёсдюргенди. Ала бийик билим алгандыла, ишлеген жерлеринде намыслары жюрюген адамладыла. Таулу алимни жолу юзюлмегенди, ызындан сабийлери, ол юйретгенле, ёсдюргенле, окъутханла бардыла. Ишинде да, юйюнде да кыйыны зыраф болмаганды. Таулу миллетни сыйлы инсаны – Чубакъланы Рамазанны жашы Алий халкыбызны атын иги бла айтдырганды. Керти дуниясы жарык болсун.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Басманы келечилеринден — себеплик

Бу кюнледе Кыабарты-Малкърны Журналистлерини союзуна правленийни башчысы Шауаланы Разият ДНР-ден бла ЛНР-ден кыачхынчылагга болушлук кыураганды: аш-азык, кийим, сабийлеге илляула, канцтоварла. Биз, Разият бла сёлешип, ол огурлу жумушну юсюнден тынгылыракъ билерге излегенбиз.

– Бу огурлу ишге битеу редакцияла да кыатышхандыла. Биз барыбыз да бириксек, не

кыйынлыккыны да женгилерек эталлыккыбыз.

Неден башланганды бу иш? ДНР бла ЛНР-де жашаганланы кыйынлыккыларына жюрегибиз ачыгандан. Сабийлерин алып кыачханлагга кыолубуздан келгенника болушурга сюе эдик. Акъылбалык болмаганлагга шендю бола турган ишлени кётюрген тынч тюрпюлю, аланы илляулары болсун, кыууансынла, аш, кийим жетмей кыйналмасынла деген мурат

бла кыураганбыз проектни. Сау болсунла, эки-юч кюнню ичинде жюзден артык адам кийимле, кеп заманга сакъланырык ашла, илляула, канцтоварла келтиргенди. Бек ыразыма. Вольный Ауудан Черкешланы Назир бла Елена болушхандыла, ызы бла аланы кыоншулары, Вольный Аулу администрациясы акциябызга кыошулгандыла.

Бир-бирле Басманы юйюне келип, не зат алсакъ игиди деп соруу, сора «Вестер»

тукенден биз айтханы жыйышдырып жетдиргенди. Бу жандауурлук ишге жюзден артык адам кыошулганды. Жюзден артык! Кесим аны тамамлааллык тюрпю эдим. Байтууганланы Исмайыл проектни координатору эди, хар адам бла сёлешип, ангылатып, алагда тюрпю, жюклерин алып, жюрек ыразылыгынын билдирип турганды.

Мени акылыма кере, адам кыйынлыккыга тышсе, жангыз болмаганын, анга жа-

мауат болушуругун билерге керекди.

Бизни жандауурлук акциябызны бардырып амалланы «КЪМР-Медиа» холдинг кыураганды: халкы келтирген затланы жыярга оту бергенди. Россейни Журналистлерини биригиюу да проектбизни сайтха салганды. Ючюнчо мартда «Единая Россия» партия биз жыйган затланы керекли жерлеге жетдиргенди.

КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият.

Коллегия

Тамамланган жумушлагга бла борчлагга кьаралганды

ФСИН-ни Къабарты-Малкьарда управлениясында бу кюнледе бардырылган коллегиясында оператив иш, кьулукъ борчла кьалай толтурулганларына кьаралганды, производство-мюлк эмда финанс-экономика болум сюзюлгенди, деп билдиргендиге бизге УФСИН-ни пресс-службасындан.

Кенгешге толтуруучу власть органланы, законла жарашдырычуланы, Ич ишле министрствону башчылары, ведомствону таматаларыны орунбасарлары эмда болушлукчулары, анга бойсунган бөлүмлени бла учрежденияланы оночулары да кьатышхандыла.

Коллегия кесини ишин хычууун жумушдан башлаг-

анды. Уголовный-толтуруучу системада кеп жылланы бет жарыкты урунганла саугъалангандыла.

- Озгъан жыл тынч туюл эди. Анга да кьарамай, бизни ведомствогга бойсунган учрежденияланы ишлерин заманында эмда тынгылы тамамларгга кьолдан келгенди. Заманында этилген мадарланы хайырындан коронавирус инфекция жайылмаганды, - деп чертгенди УФСИН-ни таматасы ич службаны полковниги Аслан Лихов, жыйылууну башлай.

- Производство секторну магъанасы да аз туюлдо. «Уголовный-толтуруучу системаны 2023-2026 жыллада айнытыу» деген федерал программаны жашауда ан-

дан ары бардыра, эки жылны ичинде тутмакыла турган учреждениялада производство амалланы жангыртыргга онг табылганды. Алай, 2021 жылда ол жаны бла кьауум атлам этилгенине да кьарамай, тамамланылык ишле кепдюле.

Аслан Лихов быллай шартланы да туура этгенди: 1-чи номерли тюзетиучю арада бусагъатда борчул халда 150 тутмакы ишлейди. Аланы орталыкы иш хакълары 5,4 процентге кетюрюлгенди, тутулуп турганланы арасында урунургга ыразылыкларын билдиргенлени саны да 10,3 процентге ёсгенди. Аны бла байламлы Прохладна районну эмда Прохладный шахар округну жыйырма органи-

зациясы эм предприятиясы бла ишчи жерле берирге деп келишим этилгенди.

- Къабарты-Малкьарда урунуу бла тюзетиу амал хайыр болганын заман кёргозгенди, ол себепден тутмакылары иш бла жалчытырык дагыда бир ара ачаргга тийишлиди, - деп кьошханды Управленияны начальниги.

Андан сора коллегияны ишине кьатышханла ведомствону учрежденияларыны таматалары докладларына тынгылагандыла. Ызы бла КъМР-ни прокуроруну орун-

басары Кьадырланы Азрет, КъМР-де Адамны эркинликери жаны бла уполномоченныйини аппаратыны бөлүмюню таматасы Мызыланы Магомет, РФ-ни Следственный комитетини КъМР-де следствие управлениясыны таматасыны орунбасары Бабаланы Алим да селешгендиге.

Ахырында быйылгга не борчла салынганлары бла Аслан Лихов шагъырей этгенди.

Люба АДИЛОВА.

КЪОРКЪУУСУЗЛУКЪ

Череклени жагъаларын безитирикдиле

энчи магъана берилгенди. Техника не халда болганына, муниципал районланы кьоркьуусузлукъ паспортларына бла мюлк базаларына кьараганды.

Жуукъ кезиуде специалистле 5 уллу гидротехника кьурулушланы болумлары бла шагъырейленирикдиле. Дагыда юсюбюздеги жылда Герпегежни тийресиндеги Хеу сууну (164 метр), Черек сууну Октябрьское элни жаны бла ётген кесегин (64 метр), Нальчик черекни (1620 метр) жагъаларын бегитиу ишлени башларыкдыла. Басхан сууну Тырнаууз шахарны ичи бла баргъан 1270 метрин терен этерикдиле. Бу ишлени толтуруу КъМР-ни Табийгъат байлыкыла эм экология министрствосуну боюнунда боллукъду.

Халны тинтиу жаны бла 8 ведомство аралы ишчи кьауум кюреширкиди. Аны юсюнден бизге РФ-ни МЧС-ини Къабарты-Малкьарда Баш управлениясыны пресс-службасындан билдиргендиге. Бу жумушла 16 мартха дери толтурулуп бошаллыкдыла эм аланы эсеплерине кёре акт жарашдырылыкды.

Комиссия дагыда от туюкюден сакъланыу не халда болганын да контрольда тутады.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Жаз башы келгени бла черек суула кетюрюлюрге ёч болгъанларын барыбыз да билебиз. Ол себепден РФ-ни МЧС-ини Къабарты-Малкьарда Баш управлениясыны тийишли службалары анга кьалай хазырланганлары тинтилгенди.

Россейни Кьоркьуусузлукъуну Советини буйрукълары бла республиканы тийресиндеги районлада болумгга эс бөлюнгенди, халкыгга кыйын болумну юсюнден билдириуге

Ангыпатыу

Солургъа келгенлеге таплыкыгга

Бююнлюкде халкыла аралы болум бла байламлы россейли туризм бөлүмден бир кьауум тыш кьыраллы организацияла да кетгендиге. Америкалы Booking.com эм Airbnb.com компанияла да ол санда. Эсигизге салайык: аланы юслери бла солургга барыргга суюген адамла кеслерине кьонак юйле излеп таба эдиле. Бююнлюкде ала жабылгандыла эм туристлени асламына бир кесек кыйынырак тышгенди.

Аллай халны эсге ала, РФ-ни Экономиканы айнытыу мини-

стерствосу аны онгларын хайырларыгга чакъырады. Энди «Эльбрус», «Архыз» эм «Ведучи» курортланы сайтларында ол тийреледе орналган кьонак юйлени тизмелеринден сора да, аладан узакъ болмагъанланы да атлары эм телефон номерлери берилликдиле.

Аны ючюн кьонак юйлени иелери TravelLine деген турист платформада регистрацияны ётоп, байламлыкыда ишлерге хазырлыкларын билдирирге керекдиле.

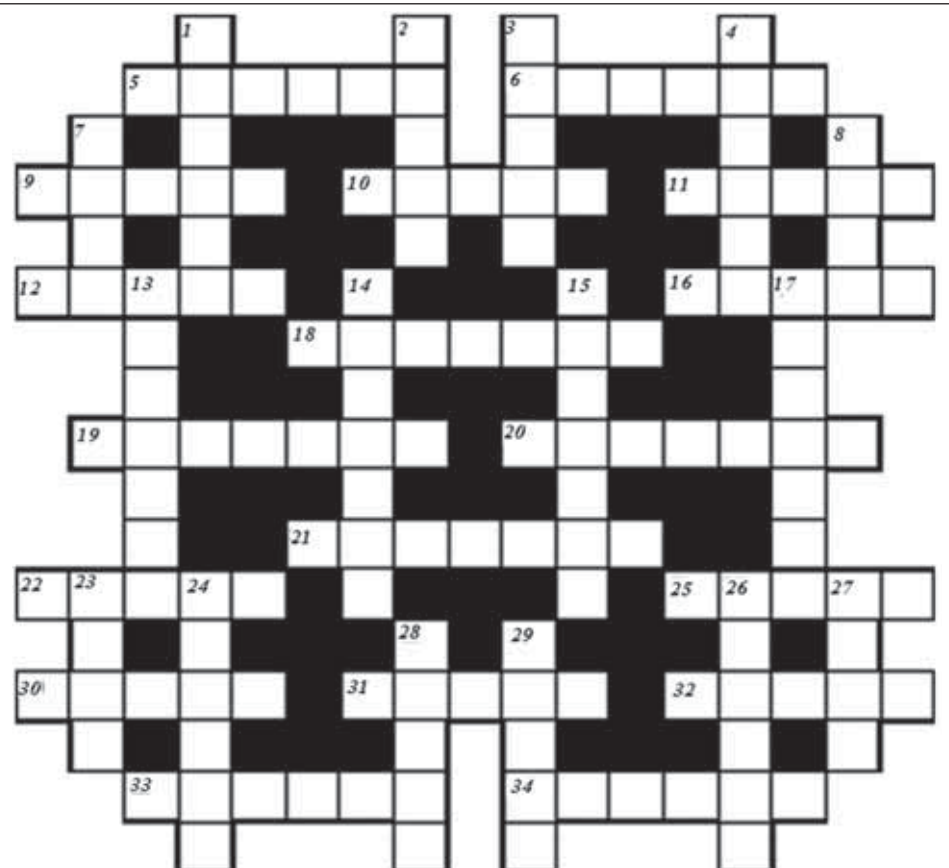
КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Къабарты-Малкьар Республиканы Маданият министрствосуну, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалгэ», «Заман», «Советская молодёжь», «Горянка» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы, «Къабарты-Малкьар» ВТК-ны, «Элбрус» китап басманы, «КъМР-инфо» информация агентствону коллективлери радиону программаларыны жарашдырыу эм чыгъаруу редакциясыны фонотекасыны таматасы **АТТОЛАНЫ Светланагга, Юсюпню кызына, анасы АТТОЛАНЫ Мариям, Идрисни кызы, ауушханы** бла байламлы уллу бушуу этип, кьайгы сёз бердиге.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Кезлеу. 6. Кенделенде жыр кьауум. 9. Кьуругъан нартюх сабакъ. 10. Кеп хапарлы кьагъыт жыйымдык. 11. Сирнексиз от этген заманлада, аллай таш бла хайырлангандыла. 12. Ат сюрюу. 16. Ышангысыз адам. 18. Жаз башы кьар. 19. Азиат кьыралны адамы. 20. Гитче бармак. 21. Тюрмеге аллай иш ючюн олтуртадыла. 22. Кюн тюбюнде баргъанда, адамны нёгери. 25. Кьоруулаучу. 30. Жарыкыкыны излеген адамны суюген жанры. 31. Эрттеги аскер сауут. 32. Иш хакъ. 33. Темирни бирге кьошуу. 34. Иги иш ючюн ыразылык сёз.

ЁРЕСИНЕ: 1. Кьыралны, тукъумну белгиси да болады. 2. Аллаи жамычы болады. 3. Жайлык. 4. Жумушакъ, татлы кегет. 7. Чекни чыбыкыдан эшилген белгиси. 8. Къанатлыны буруну. 13. Къызыны кьуандырама деп айтылган ариу сёз. 14. Айырылып алынган. 15. Эндиге дери билмей туруп, эшитген затынг. 17. Ол жүрекке, ниетге да керекди. 23. Эфендини насийхаты. 24. Багъалы таш. 26. Уллу бёрютут ит. 27. Къыш улоу. 28. Аны бла да барады адам термилген жерине. 29. Жаяу жолчукъ.

ГАЗЕТНИ 23-ЧО НОМЕРИНДЕ

БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ

Энине: 4. Марзият. 7. Миналдан. 8. Роза. 9. Халимат. 11. Гюлханий. 12. Суусан. 13. Чечек. 15. Баппахан. 16. Галина.

Ёресине: 1. Фатима. 2. Сафарият. 3. Ахузат. 5. Танзиля. 6. Кимит. 10. Раиса. 12. Светлана. 14. Аминат.

КЁРМЮЧ

«МЕН ЮЙГЕ КЪАЙТМАЙ КЪАЛЛЫКЪ ТЮЙЮЛМЕ...»

Бу кюнледе Къабарты-Малкъарны Миллет музейинде белгили малкъар художник, РФ-ни Художниклерини союзуна келечиси Тёппеланы Хызырны быллай аты бла кёрмючю ачылганды.

Художникни юсюнден бир къауум сёз: Хызыр 1956 жылда Кёнделенде тууганды. Анда, Нальчикни 9-чу, 17-чи номерли школларында окуганды. 9-чу школда сурат этиу дерслени бардыргъан Андрей Лукич Ткаченко, фахмусун кёрюп, аны Пионерле юйюнде студиясына чакъырганды. Ол жылла жашны жашауунда бек магъаналы эдиле.

Устазыны таукеллиги бла Махачкъалада художестволу училищеге да киргенди Тёппе улу. Училищени бошай турганлай, Ленинград шахарны кёрюрге барып, аны ариулугуна, музейлени байлыкларына сейирсинип, къарай келгенде, анда окуугъа кирирге кёлленгенди. Алай бла 1976 жылда Репин атлы живопись, архитектура эм скульптура институтну орта билим берген художестволу школауна ётгенди. Эки жылдан институтну студенти болганды. СССР-ни халкъ художниги, монументалист Анатолий Александрович Мельников кесини мастерскоюна чакъырып, анда билимин ёсдюргенди.

Студент заманында жаш практика кезиулерин Кёнделенни музейинде ётдюргенди. Ол билмеген, тиймеген мекамны мюйюшю да къалган болмаз. Ишине ыразы болуп, ызы бла аны Акъбашха да чакъыргандыла. 1984 жылда Хызыр Репин атлы живопись, архитектура эм скульптура институтну бошай къайт-

ханды. Диплом иши уа – «Кюз арты сюита» – Нальчикде маданият юйюне витражны эскизи болганды. Бир къауум жылны жаш художник Къабарты-Малкъарны маданият эм санат училищесинде ишлегенди. Андрей Лукични дерслери тёлюден-тёлюге ёте келгенлерин Хызырны юсюнде кёрюрге боллукъду.

Дуния тюрленгенде, ол «Сыйрат кёпюр» деген суратын жазганды. Ол чыгъарма бюгюн да дуниялыкъны юсюнден сагъыш этдиреди. 1998 жылда Анкарада Къулийланы Къайсыннга атап, солуу парк ачханларында, анда кёрмючге Хызырны суратлары да тюшгендиле. Ол ары шуху, къаршы жуугъу Къулийланы Азамат бла барганды. Андан сора аланы экисин да анда бир кесекге ишлерге чакъыргандыла. Ала анда кеслерини школларын ачхандыла. Хызыр Тюркде онбеш жыл жашаганды. Анда суратлары бек излемли болган художникке саналганды.

Алай а ата журтха къайтыргъа умут этгендин бир заманда да жашырмаганды. Жарсыугъа, беш жыл мындан алгъа майда ол бери хазырланып турган ыйыгында ауушханды. Кёрмючге быллай ат аталганы да анданды. Аны малкъар халкъны кёчгюнчюлюк жарсыууна, андан къайтып, жангырыу къууанчына да аталганын энчи белгилерчады. Экспозицияда художникни элли иши кёргюзтюледи.

Кёрмючню Миллет музейни директору Феликс Наков ачханды. Ызы бла сёзю республиканы маданият министрине орунбасары Къарчаланы Аминатха бергенди. Ол, Тёппеланы Хызырны фахмусуна бийик багъа берип, аны сурат этиу искусствода этген уллу ишлерин эсгертгенди. Художникни бизни маданиятыбызга къошумчулугъун жылыулу, ыразылыкъ

сёзле бла белгилегенди. «Хызыргъа, ол сау заманда, кёрмючюнюгю этейик дей турганбыз, алай ол, ма быллай уллу ишлери бола турганлай да, асыры уялчакъ, къошакъсыз адам болгандан, ашыкъмаганды. Бюгюн а ол бизни блады. Суратла бла сёлешеди бери келгенле бла. Къайда жашаса, ишлесе да, бек иги ишлерин а ата журтуна атаганды», – дегенди ол.

КЪМР-ни халкъ художниги Анатолий Жиров, бу кёрмюч саулай республикагъа да уллу байрам болганын белгилегенди. «Хызыр интеллигент юйюрге ёсгенди. Аны атасы Тёппеланы Алим республиканы халкъ жазыучусу эди. Ол себепден аны суратла бла къараучулагъа айтыр заты кёп эди», – дегенди. Ол Хызырны сохталарын да сагъынып, ала аны ызындан таймай барганларын чертгенди.

Къабарты-Малкъарны халкъ художниги Андрей Колкутин а Хызыр бла бирге Андрей Ткаченко студиясында, артда Ленинградда да бирге окугъанларын, ала кёп жерде болганларын, къайда да, не болумда да таулу жаш адамлыгы, бийиклиги бла сейирсиндирип турганын, ол философ болганын да белгилегенди. Тюбешиуде дагыда кёпле жюрек сезимлерин ачыкълап сёлешгендиле.

Ларисагъа, суратчыны юй бийчесине, ол баш иесини чыгъармачылыгына къайгырып турганы ючю анда ыспас этгендиле. Тукъумну атындан сёлешген Тёппеланы Исмайл да алай. Ол Къабарты-Малкъарны маданият министрствосуна, Миллет музейини директору Феликс Наковха, ары келгенлеге, анда жуугъун ариу эсгергенлени барысына да ыразылыкъ сёзю айтханды. «Ларисаца келинлери болур насып кёплеге тюшмегенди. Биз аны эгечибизча кёребиз.

Бу кёрмючде аны къыйыны уллуду», – деп, къайтып анга ыразылыкъын билдиргенди.

Кёрмючге мартны ахырына дери барып къараргъа боллукъду.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СПОРТ

Умутландыргъан жетишимле

Республиканы Спорт министрствосу билдиргенге кёре, бу кюнледе «Нальчик» спорт-комплексде мас-рестлингден Къабарты-Малкъарны жетинчи чемпионаты бла биринчилиги бардырылгандыла. Анга республиканы битеу районларын-дан 200 спортчу къатышханды. Айырыу эришилени эселлерине кёре, жыйымдыкъ командала битеу жыл сан къауумлагъа кёре къуаралгандыла.

Биринчи жерни кеслерини жыл сан эм ауурлукъ къауумларында Алтуулары Марат (60 кг.), Гергьокъланы Алийхан (50 кг.) бла Ёзденланы Алим (75 кг.) алгъан-

дыла. Экинчи жерге Гергьокъланы Алан (50 кг.), Шауаланы Имран (60 кг.), Ксаналаны Аслан (90 кг.) чыкъгандыла.

Ючюнчюле уа Алийланы Амирхан (60 кг.), Габоланы Рая (50 кг.), Сабанчыланы Камилла (60 кг.), Мыртазланы Алий (60 кг.), Занкишиланы Азамат (80 кг.), Жангоразланы Хаким (90 кг.) эм Рамазанланы Ислам (125 кг.) болгандыла.

Эришилуде хорлагъанла Россейни чемпионатына бла биринчилигине къатышырыкъдыла.

ДОДУЛАНЫ Мадина.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КЪМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Мокъаланы Зукура (1,2,3,12-чи бетле), Зезаланы Лида (4,9-чу бетле), Ахматланы Люаза (10,11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1682 экз. Заказ № 481
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru